

MÜASİR ALİ TƏHSİLİN SOSIAL PROBLEMLƏRİ

Məqalədə müasir cəmiyyətdə ali təhsilin ən mühüm sosial problemləri və meylləri araşdırılır, müasir mütəxəssis modeli, təhsilin keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi üçün sosioloji metodologiya təklif olunur. Qloballaşan dünya kontekstində təhsil sektorunun fəaliyyətinin və islahatlarının tədqiqindən çıxarılan bir sıra nəticələr təqdim olunur. Yeni təhsil layihələrinin yaradılması və ya mövcud islahatların aparılmasının şərtlərini, ehtiyaclarını və yollarını araşdırmış, istənilən təhsil layihələrinin ictimai-siyasi və iqtisadi kontekstdə şərtliliyinin sosial problemləri araşdırılır.

Açar sözlər: müasir mütəxəssis, təhsilin keyfiyyəti, sərişələr, ali təhsilin tədqiqat metodologiyası

Giriş

Təhsil sistemi sosial institutlardan biri olduğu üçün onun inkişafı elmi-texniki və sosial tərəqqinin mahiyyəti və nailiyyətləri ilə müəyyən edilən cəmiyyətin tələbatının dəyişməsi ilə tamamilə əvvəlcədən müəyyən edilir. Müasir ictimai inkişafın dinamikası insan həyatının və fəaliyyətinin bütün sahələrində – elm və texnikada, iqtisadiyyat və siyasətdə, təhsil və mədəniyyətdə, istehsalın təşkilində və onun idarə edilməsində sürətli və dərin dəyişikliklərlə səciyyələnir. Ən mühüm sosial institutlardan biri kimi təhsil həm də cəmiyyətin dəyişən məqsəd və tələblərinə uyğun olaraq, yüksək texnologiyaların işlənilib hazırlanması və tətbiqi ilə daim inkişaf etdirilir. Eyni zamanda, təhsil sistemlərinin zamanın ictimai çağırışlarına reaksiyası avtomatik yox, dolayısı yolla, ictimai rəyin formalaşması prosesində, müəllimlərin, ictimai və dövlət məmurlarının fəaliyyətində müəyyən ətalətlə səciyyələnir.

Cəmiyyətin postindustrial mədəniyyətə daxil olması, xüsusən də informasiya və koqnitiv texnologiyaların tətbiqi təhsil sistemlərinin sürətli inkişafına səbəb olur. Təhsilin, o cümlədən onun bütün pillələrinin: məktəbəqədər, məktəb, orta ixtisas və ali təhsilin fəaliyyəti üçün yeni şərait yaradılır.

Belə inkişafın əsas mexanizmi keçmiş nəsillərin mədəni təcrübəsinin uyğunlaşdırılması, sistemləşdirilməsi, yaradıcılıqla işlənməsi və mütəşəkkil mənimsənilməsi prosesləri üzərində qurulmuş ali təhsil sistemidir. İqtisadiyyatın və cəmiyyətin müasir transformasiyası istər-istəməz müxtəlif fəaliyyət sahələrində, o cümlədən təhsil kimi konservativ sahələrdə dəyişikliklərə səbəb olur [8, s.252]. İqtisadi sabitlik, vətəndaşların sosial rifahı, dövlətin xarici siyasətdəki statusu - bütün bunlar bilavasitə təhsilin inkişaf səviyyəsindən asılıdır. Bu, ölkəmizdə ali təhsilin inkişafını ən yüksək prioritetlər sırasına qoyur.

Sosial-iqtisadi idarəetmənin bazar mexanizmlərindən istifadə cəmiyyətin yeni şəraitinə tez uyğunlaşmağa imkan verən həm peşə, həm də sosial keyfiyyətlərə malik olmalı, eyni zamanda sosial fəallığını qoruyan ali təhsilli mütəxəssisin modelləşdirilməsi zərurətinə gətirib çıxarır. Hər bir universitetin konkret peşə yönümlü mütəxəssis modelinin formalaşmasında öz xüsusiyyətləri vardır.

“Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu dövlət orqanlarının təməl təhsil proqramlarının məzmunu, tədris yükünün maksimum miqdarı və məzunların hazırlıq

səviyyəsinə olan tələblərin minimum səviyyədə qurulması nəzərdə tutulur [5].

Müasir şəraitdə mütəxəssis modelinin inkişafı

Müasir şəraitdə mütəxəssis modelinin inkişafı üç istiqamətdə aparılmalıdır:

- 1) ali təhsil və əmək bazarı arasında əlaqənin təhlili;
- 2) müasir cəmiyyətdə mütəxəssisin yeri və rolunun öyrənilməsi (mütəxəssis həm peşəkar, həm də fərd kimi);
- 3) universitetin mütəxəssis hazırlığı sistemi kimi öyrənilməsi.

Bu məqəllər tələbə şəxsiyyətinin uyğunlaşma xüsusiyyətlərinin xarakterini, habelə müvafiq təsir edən amilləri aşkar edən əsas sosial problemləri müəyyən etməyə imkan verir. Bu baxımdan aşağıdakı problem sahələri xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

- Qeyri-sabit mühitdə müasir gənclərin ali təhsilə münasibəti. Bir iş adamının dəyərləri sosial-peşəkar fəaliyyət sahəsində, onun sosial-iqtisadi və sosial-mədəni statusunda necə dəyişir? Bu dəyişikliklərin mənəvi əsası nədir?

- İşçi qüvvəsinin ixtisasları üçün əmək bazarının tələbləri. Müasir dünya praktikası bu tələblərin polaritesini qeyd edir. Əmək bazarının bir hissəsi ixtisasız əməyə, digər hissəsi isə yüksək ixtisaslı əməyə yönəlir. Əmək bazarında bu tələblərin inkişaf tendensiyaları hansılardır?

- Əmək bazarında Dövlət və özəl ali təhsil müəssisələri arasında qarşılıqlı əlaqə. İşəgötürən və istehsalçı kimi ali məktəb. Hər bir mövqenin dəyərləri nədir?

- Ali təhsilin mövcud şəraitində yaşamaq qabiliyyəti və imkanı. Onun uyğunlaşma qabiliyyətləri nələrdir? Onun gücü (xüsusilə elmi və peşəkar-pedaqoji) nədir? Ali təhsil bazara (bütün növ bazarlara) fəal təsir göstərə bilirmi?

- Sosial təbiətin dəyişməsi ali təhsil sistemində gərginlik. Sürətlə dəyişən xarici mühitdə təşkilatın bu xüsusiyyəti ağırlaşsın və ali təhsil üçün qeyri-adi formalar ala bilər. Bu əmlakın məzmunu və mahiyyəti nədir? Ən aktiv şəkildə özünü harada göstərə bilər? Hansı struktur elementlər onun təsirinə daha çox həssasdır? Bu fenomenin müsbət və mənfi nəticələri nələrdir?

Ümumi problemlərin formalaşdırılmasından daha konkret, yerli problemlərin həllinə ehtiyac yaranır. Yeni sosial münasibətlərə keçid şəraitində (qlobal böhran proseslərinin nəticəsi kimi) ali təhsilin məqsəd və vəzifələri əhəmiyyətli dərəcədə dəyişir. İstənilən təşkilata gəlinə, universitet üçün əsas məqsəd daim dəyişən mühitdə, yəni daimi risk şəraitində yaşamaqdır. Onun fəaliyyətinin planlaşdırılmasında və təşkilində yeni problemlər yaranır. Bunlardan: universitetin ixtisasının əmək bazarının tələblərinə uyğunluğu; kadrların seçilməsi və yerləşdirilməsi (müəllimlərin və tələbələrin fəaliyyətinin xarakteri arasında əlaqə, onların əməyinin real qiymətləndirilməsi); elmi məktəblərin inkişafı və onların fəaliyyətinin nəticələrinin xalq təsərrüfatında və tədris prosesində tətbiqi; təhsil prosesinin optimal strukturunun yaradılması (düz və ya çoxsəviyyəli, ixtisaslaşdırılmış və ya fənlərarası, fərdi və ya qrup); müəllimlərin, tələbələrin, abituriyentlərin və idarə heyətinin motivasiyasının yaxşılaşdırılması və fəaliyyətinin stimullaşdırılması; yüksək ixtisaslı mütəxəssislərin hazırlanması sistemi və bilikləri istehlak edən və yeni biliklər yaradan müstəqil sistem kimi universitetin fəaliyyətinə nəzarətin yeni formalarının təşkili. Onlardan bəzilərinə daha ətraflı araşdırmaq.

Universitetlə əmək bazarı arasında qarşılıqlı əlaqə probleminə gəlinə, burada ali təhsilin ikili rolu aydın görünür. Bu ikililik ondan irəli gəlir ki, universitet fəaliyyət göstərir, bir tərəfdən, mütəxəssislər hazırlayan əmtəə istehsalçısı kimi, digər tərəfdən müəllim və tələbələr işlə təmin edən işəgötürən kimi.

Təhsil sahəsində yeniliklər istehsal və idarəetmə texnologiyalarına bölünür. İstehsalın texnoloji yenilikləri (yeni texnologiyalar), pedaqoji cəhətdən yeni tədris və öyrənmə metodlarını əhatə edir. İdarəetmə yeniliklərinin strukturuna iqtisadi yeniliklər (təhsil sahəsində

yeni iqtisadi mexanizmlər) və təşkilati yeniliklər (təhsil sahəsində yeni təşkilati strukturlar və institusional formalar) daxildir [4, s.113].

Bazar münasibətlərinin mahiyyətindən çıxış edərək, təşkilat (universitet) üçün əsas məsələ işçini iş yerinə uyğun seçməkdir (iş yeri işçi axtarır, “insan yer rəngləyir” yox). Bazar mütəxəssisdən peşəkar və işgüzar keyfiyyətlərə malik olmağı tələb edir, onun şəxsi keyfiyyətləri müşayiətçi olur və müəyyənədicisi olmur. Beləliklə, mütəxəssisin seçimi funksional xarakter daşıyır.

Bu gün aşağıdakıları nəzərə almaq lazımdır: yaşamaq üçün ali təhsil nəinki əmək bazarındakı dəyişikliklərə tez reaksiya verməli, həm də bu bazarın özünə fəal təsir göstərməli, yəni yeni biliklər yaratmalı və yeni biliklərə malik mütəxəssislər hazırlamalıdır.

Hər bir təşkilat kimi, ali məktəb də cəmiyyət və onu əhatə edən sosial sistemlər, həmçinin öz işçiləri və tələbələri, abituriyentləri və məzunları qarşısında müəyyən sosial məsuliyyət daşıyır.

Belə ki, müasir şəraitdə ali təhsildən həm uzunmüddətli perspektivdə, həm də konkret zaman nöqtəsində məqsədlərin müəyyən edilməsində, təşkilatın optimal strukturunun (təhsil prosesi, kurikulum və s.) seçilməsində, rəşional seçimində çeviklik və aydınlıq tələb olunur [2, s.391].

Bu problemlərin təhlili bizə ali təhsildə mütəxəssis hazırlığının keyfiyyətlərinin öyrənilməsi modelinin formalaşma biləcəyi göstəriciləri müəyyən etməyə imkan verir. Təhsilin keyfiyyətinin, tələbənin, məzunun və müəllimin şəxsiyyətinin qiymətləndirilməsi üçün sosioloji meyarları özündə əks etdirən aşağıdakı strategiyalar təklif olunur.

I. Təhsil münasibətlərinin subyektləri (tələbələr, müəllimlər, məzunlar, işəgötürənlər) üzrə təhsilin metodikasının və keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi.

Tədris metodlarının qiymətləndirilməsi (fənlərin dövrlərinə görə): mühazirə kursunun məntiqi, mühazirə kursunun əsas müddəaları, materialın həcmi, təqdimat tempi, mühazirə materialına maraq və anlayış, xarakter materialın təqdimatı, mühazirə materialının səriştə əsaslı yanaşma tələblərinə uyğunluğu, mühazirə materialının və praktiki (laboratoriya, seminar) məşğələlərinin ardıcılığı, kurikulumuna uyğun olaraq tələbələrin müstəqil işlərinin həcmi və xarakteri, tələbələrin nəzəri-metodiki hazırlığının təcrübənin məzmununa və həcminə (tədris, istehsalat, texnoloji, diplom), məsləhətçilik fəaliyyətinə uyğunluğu.

Tədrisin keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi (fənlərin tsikllərinə uyğun olaraq): fənnin nəzəri və metodoloji əsaslandırılması, problemlərin aktuallığı, müasir elmin bu sahədə nailiyyətlərindən istifadə, tədrisin mahiyyəti, mövzunun mübahisəliliyi, ixtisas və digər bilik sahələri ilə əlaqəsi.

Tədris prosesinin maddi-texniki bazasının qiymətləndirilməsi: kitabxana fondu, sinif otaqlarının, texniki laboratoriya vasitələrinin kompüterləşdirilməsi, sanitariya-gigiyenik şərait və s.

Müəllimin şəxsi keyfiyyətlərinin qiymətləndirilməsi: peşəkar, işgüzar, mədəni, mənəvi, sosial-psixoloji, psixomorfoloji keyfiyyətlər, dil mədəniyyəti, tədris olunan mövzuya elmi töhfə.

Tələbənin şəxsi keyfiyyətlərinin qiymətləndirilməsi: fəal həyat mövqeyi, elmi və humanist dünyagörüşü; milli iqtisadiyyatın, texnikanın və elmin seçilmiş sahələrində peşəkar bilik və müstəqil iş bacarıqları; işə yaradıcı münasibət, biliyi təkmilləşdirmək bacarığı, ixtisasını artırmaq istəyi; təşkilatçılıq və idarəetmə bacarıqları; əxlaqi və iradi keyfiyyətlər, kollektivism; mənəvi mədəniyyət.

Mütəxəssisin keyfiyyətlərinin qiymətləndirilməsi: hazırlığın səviyyəsi və keyfiyyəti, iş yerinin tələblərinə uyğunluq (səriştə göstəriciləri); peşəkar artım; şəxsi keyfiyyətlər.

II. Tədris prosesindən və tədris prosesinin subyektlərinin - tələbələrin, müəllimlərin, məzunların peşə hazırlığının xarakterindən məmnunluq səviyyəsi (müsbət cəhətlərin öyrənilməsi, narazılıq səbəbləri):

- tədris prosesinin tədris-metodiki təminatından məmnunluq;
- təlimin keyfiyyətindən məmnunluq;
- tədris prosesinin təşkilindən məmnunluq.

III. Tələbə təhsil prosesinin obyektı və subyektı kimi:

■ təhsil fəaliyyəti: universitet proqramına hazırlıq, akademik göstəricilərin xarakteri və səviyyəsi, təhsil prosesinə cəlb olunma xarakteri və dərəcəsi, kurikulumun mənimsənilmə səviyyəsi, informasiya mədəniyyəti;

■ tədris prosesinin təşkilinə münasibət;

■ tədqiqat fəaliyyəti;

■ sinifdənkənar fəaliyyətlər (müstəqil işə münasibət, tədris prosesinin təşkilinin məsləhət formalarından istifadə və s.);

■ asudə vaxt;

■ ixtisasa münasibət, motivlər, ixtisas, universitet, təhsil forması, ixtisas növü və ixtisas seçimi;

■ şəxsiyyət strukturu (ehtiyaclar, münasibətlər, maraqlar, dəyərlər, bazara şifahi və davranışsal uyğunlaşma, gözləntilər və onların həyata keçirilmə səviyyəsi);

■ sosial mobilliyin səviyyəsi və xarakteri;

■ universitetdə və təşkilatda ictimai-siyasi fəaliyyətdə iştirak (iştirak faktı; iştirakın müntəzəmliyi; ictimai-siyasi fəaliyyətin xarakteri və məzmunu; ictimai-siyasi fəaliyyət bacarıqlarına yiyələnmə dərəcəsi);

■ mədəniyyət sahəsində fəaliyyətin xüsusiyyətləri (mədəni informasiyanın istehlakının intensivliyi; mədəni informasiyanın istehlakında seçicilik və diqqət; mədəni yaradıcılıqda iştirakın xarakteri; universitetdə əldə edilmiş ümumi mədəni xarakterli bilik və bacarıqlar; hansı dərəcə universitetdə davamlı özünütəhsil ehtiyacı və bacarıqları formalaşır).

IV. Mütəxəssis əmək fəaliyyətinin obyektı və subyektı kimi-universitetdə təhsil hazırlığının səviyyəsi: təlim prosesi zamanı əldə edilmiş biliklər (dövrələrinə uyğun olaraq); təlim prosesi zamanı əldə edilmiş bacarıq və bacarıqlar; universitetdə akademik performans; təlimin peşə fəaliyyətinin xarakterinə uyğunluğu (tələbə ixtisası); bilikləri əldə etmək və mənimsəmək üçün müstəqil işləmək bacarıq və qabiliyyətlərin əldə edilməsi.

İxtisas üzrə praktiki hazırlığın səviyyəsi: tələbələrin tədris, istehsalat, texnoloji təcrübəsinin və istehsalat təcrübəsinin təşkilinin xarakteri (əldə edilmiş bilik və bacarıqlar, onların həcmi və peşə fəaliyyətinə uyğunluğu); nəzəri biliklərin praktiki fəaliyyətlə əlaqəsini; praktiki bilik və bacarıqlara malik olmaq (ixtisas üzrə).

Tədqiqatda iştirak universitetdə işləmək: tədqiqat işində iştirak faktı; iştirakın müddəti və müntəzəmliyi; tədqiqat bacarıq və metodlarına yiyələnmə dərəcəsi; iştirakın xarakteri və nəticələri.

İşə münasibət: ixtisas seçimi üçün motivasiya, ixtisasa münasibət, iş yeri seçmək üçün motivasiya, işin dəyişmə tezliyi, işdən məmnunluq səviyyəsi, iş vəziyyətindən məmnunluq səviyyəsi.

Mütəxəssis hazırlığının effektivliyinin meyarlarına aşağıdakılar daxildir:

- peşəkar və əmək mobilliyi: gələcək işlərdə təkmilləşdirmənin müntəzəmliyi; 5, 10 il sonra gələcək üçün planlar; davamlı özünütəhsil ehtiyacının mövcudluğu (təkmilləşdirmə, elmi, yaradıcı və ümumi mədəni səviyyənin formalarından biri kimi özünü təhsilin müntəzəmliyi); iş həyatının əvvəlində karyera yüksəlişi üçün planlar; sürətli təşviq planları;

- təşkilati və idarəetmə fəaliyyəti: təşkilati və idarəetmə fəaliyyəti sahəsində planlar (idarəetmə sahəsində); təşkilatçılıq və idarəetmə keyfiyyətlərinin (bilik, bacarıq və qabiliyyətlərin) olması; işçi qüvvəsində səlahiyyətin olması;
- təşkilatda innovasiya proseslərinə münasibət;
- ictimai fəaliyyətdə iştirak: iştirak faktı;
- mədəniyyət və asudə vaxt sahəsində fəaliyyət: mədəni informasiyanın istehlakının intensivliyi; mədəni informasiyanın istehlakında seçicilik (orientasiya); mədəni yaradıcılıqda iştirakın xarakteri; üstünlük verilən istirahət fəaliyyətləri;
- şəxsi keyfiyyətlər: həyat dəyərləri, peşəkar və işgüzar, sosial-mədəni, əxlaqi, sosial-psixoloji, psixomorfoloji keyfiyyətlər;
- ayrı-ayrı mütəxəssisin - universitet məzununun sosial davranışına təsir edən amillər (sosial mənşəli, ortaqlar sosial-demoqrafik xüsusiyyətləri, iş yeri, iş təcrübəsi, təhsil növü, ixtisası, vəzifəsi, ailə vəziyyəti, milliyyəti, dini).

V. Müəllim təhsil prosesinin obyektı və subyektı kimi

- tədris-metodiki fəaliyyət (tədris prosesinin təşkilı texnologiyası, kurs proqramının işlənməsi, mühazirə kursu, tədris vəsaitləri);
- tədqiqat fəaliyyəti (görülən elmi işlərin həcmi və xarakteri, elmi mövzuların olması, onların işlənməsi, nəşrlərin sayı, tələbələrin tədqiqat fəaliyyətinə cəlb edilməsi və s.);
- iş, ixtisasa, universitetə münasibət;
- peşəkar planlar;
- işdən, statusdan, peşəkar perspektivlərdən məmnunluq;
- həyatdan məmnunluq;
- müəllimin şəxsi keyfiyyətləri: ehtiyaclar, münasibətlər, həyat dəyərləri, peşə və işgüzar, sosial-mədəni, mənəvi, sosial-psixoloji, psixomorfoloji keyfiyyətlər;
- fərdi universitet müəlliminin sosial davranışına təsir edən amillər (sosial mənşəyi, sosiodeqrafik xüsusiyyətləri, iş yeri, iş stajı, təhsil növü, ixtisası, vəzifəsi, ailə vəziyyəti, milliyyəti, dini).

VI. İşəgötürən təhsil prosesinin keyfiyyətinin qiymətləndirilməsinin subyektı kimi

- universitet məzununun əsas səlahiyyətlərinə işəgötürən tələblərinin strukturu;
- işəgötürən tərəfindən mütəxəssisin - ali məktəb məzununun əsas səlahiyyətlər üzrə təhsil hazırlığının keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi;
- universitet məzununun əsas səlahiyyətlərinin səviyyəsi və keyfiyyətindən işəgötürənin məmnunluğu;
- uyğunluğun işəgötürən tərəfindən qiymətləndirilməsi müəssisənin (qurumun) ehtiyacları, texnoloji prosesin və əmək əməliyyatlarının xüsusiyyətləri, əmək və məşğulluq bazarında tələb və təklif şərtləri əsasında onlara təqdim olunan tələblərə universitet məzununun əsas səlahiyyətlərinin səviyyəsi;
- işəgötürənin sosial portreti (sosial-demoqrafik və sosial-mədəni xüsusiyyətlər; təhsil növü; iş yeri və profili; peşə və rəsmi status; münasibət, həyat dəyərləri; bazara şifahi və davranışsal uyğunlaşma).

Beləliklə, yuxarıda göstərilən üsullar imkan verir:

- sərəştələrin səviyyələri, məzmunu və hazırlığın ixtisaslaşması (mütəxəssislər, bakalavrlar, magistrələr) nəzərə alınmaqla universitetdə təhsilin keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi üçün sosioloji meyarlar hazırlamaq;
 - sərəştə səviyyələri ilə sosioloji tələblər arasında uyğunluq matrisini qurmaq
- tədris prosesinin subyektləri tərəfindən təhsilin keyfiyyətindən məmnunluq qiymətləndirilərkən onların parametrlərinin ölçüləri;
- tədris prosesinin keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi üçün fənlərin seçilməsi meyarlarını müəyyən etmək;

- səriştə səviyyələrini, təhsilin keyfiyyətini qiymətləndirən subyektlərin vəziyyətini (təhsil proqramları) nəzərə almaqla universitetdə tədris prosesinin keyfiyyəti haqqında məlumat toplamaq üçün vahid sosioloji alətlər hazırlamaq;
- qiymətləndirmələrin xarakterinə və müasir cəmiyyətin tələblərinə uyğun olaraq kadr hazırlığının keyfiyyətindən təhsil prosesi subyektlərinin məmnunluq səviyyəsinə təsir edən amilləri müəyyən etmək;
- sonrakı müqayisəli təhlil üçün məlumat bankının yaradılması;
- yaranan problemləri nəzərə alaraq, onların vaxtında həllini təmin etməklə tədris prosesini səmərəli idarə etmək.

Nəticə

Sonda vurğulamaq lazımdır ki, müasir dünya təhsil məkanının ən xarakterik keyfiyyətləri təhsilin dinamizmi və beynəlmilləşməsi, beynəlxalq təhsil sisteminin ayrı-ayrı komponentləri arasında əlaqələrin və əlaqələrin müxtəlif sıxlığı, təhsilin konsentrasiyasının gücləndirilməsidir.

Təhsilin gələcəyi onlayn öyrənmə, virtual və əlavə reallıq kimi yeni texnologiyaların tətbiqi ilə bağlıdır. Bu texnologiyalar təhsili daha əlçatan və səmərəli edə bilər, insanlara istənilən vaxt, hər yerdə öyrənməyə imkan verir.

Yeni texnologiyalar həm də təhsilin fərdiləşdirilməsinə töhfə verir, təhsil proqramlarını tələbələrin fərdi ehtiyac və maraqlarına uyğunlaşdırmağa imkan verir. Məsələn, süni intellekt sistemləri tələbələrin tərəqqi məlumatlarını təhlil edə və təlim nəticələrini yaxşılaşdırmaq üçün fərdi tövsiyələr təklif edə bilər. Bu, biliklərin daha effektiv əldə edilməsinə və bacarıqların inkişafına kömək edir.

ƏDƏBİYYAT

1. “Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası”. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2013-cü il 24 oktyabr tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir. Azərbaycan müəllimi” qəzeti, 25.10.2013-cü il, №41.
2. Nəzərov M.H. Təhsil Fəlsəfəsi.Dərs vəsaiti. Bakı: ADPU, 2022. 31 ç/v
3. Nəzərov M.H. Müasir dövrdə təhsilin sosiomədəni problemləri. Monoqrafiya. – Bakı: Mütərcim, 2018. –296 s.
4. Nəzərov M.H. Müasir ali təhsil sisteminin inkişafının əsas istiqamətləri// GeoStrategiya jurnalı № 05 (53). Bakı – 2019, s.113-118
5. “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu2009. http://www.e-qanun.az/alpdata/framework/data/18/c_f_18343.htm
6. Гурфова Р.В., Аликаева М.В., Налчаджи Т.А., Гедгафова И.Ю., Казиева Б.В. Тенденции развития образования в условиях модернизации (на материалах скфо) // Фундаментальные исследования. – 2011. № 12-1.С. 20-24;
7. Гуткович, А.Д. Современные тенденции развития высшего образования в России // Молодой ученый. 2023. № 40 (487). С. 43-45.
8. Положихина, М. А. «Тенденции развития образования в России и за рубежом» Социальные и гуманитарные науки: Отечественная и зарубежная литература // Экономика: Реферативный журнал. 2018. № 3. С. 251–258.

Гульназ Мададли

СОЦИАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОГО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Резюме

В статье рассматриваются важнейшие социальные проблемы и тенденции высшего образования в современном обществе, предлагается современная специализированная модель и социологическая методология оценки качества образования. Представлен ряд выводов, сделанных в результате исследования деятельности и реформ сферы образования в условиях глобализованного мира. Исследуются условия, потребности и пути создания новых образовательных проектов или проведения существующих реформ, а также социальные проблемы обусловленности любых образовательных проектов в социально-политическом и экономическом контексте.

Ключевые слова: *современный специалист, качество образования, компетенции, методология исследования высшего образования*

Gulnaz Madadli

SOCIAL PROBLEMS OF MODERN HIGHER EDUCATION

Summary

The article examines the most important social problems and trends of higher education in modern society, proposes a modern specialist model, a sociological methodology for assessing the quality of education. A number of conclusions drawn from the study of the activities and reforms of the education sector in the context of a globalizing world are presented. The conditions, needs and ways of creating new educational projects or carrying out existing reforms are examined, and the social problems of the conditionality of any educational projects in the socio-political and economic context are examined.

Keywords: *modern specialist, quality of education, competencies, research methodology of higher education.*